Пам'ятайте про Україну!

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda" 30 Montgomery Street Jersey City, N.J. 07302
Телефони: (201) 434-0237 (201) 434-0807 (201) 434-3036
УНСоюз: (201) 451-2200

РІК XC. Ч. 247. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 29-го ГРУДНЯ 1984 ЦЕНТІВ 25 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, SATURDAY, DECEMBER 29, 1984 No. 247. VOL. XC.

В Гаррісбургу розпочався Різдвяний етнічний фестиваль

На світлині під час запалення української ялинки (зліва): д-р Роман Слиж, Чарлз Боянік, Надія Слиж, Ричард Янковскі і інж. Петро Палашевський.

Гаррісбург, Па. — Тут в столиці Пенсильванії відбулося в неділю, 9-го грудня ц.р., у Стейтовому музеї відкриття різдвяного фестивалю, що має назву „Різдво — етнічне переживання".

Цей фестиваль, що відбувається тепер щорічно від 1980 року, притягає щораз більше людей та викликує щораз більше зацікавлення серед населення, а особливо серед етнічних груп. Тим разом беруть у ньому участь 24 етнічні групи, які показують свої традиційні звичаї, свої культурні надбання і прикрашують свої ялинки.

Різдвяну програму відкрив губернатор стейту Дік Торнбирг, який був захоплений цьогорічною численною участю етнічних груп. Крім того у відкритті брали участь директор Стейтового музею Карл Нолд, голова комісії спадщини при губернаторові Чарлз Боянік і польський хор із 40 осіб, який відспівав традиційні польські колядки. Екзекутивний директор комісії губернатора для справ спадщини Ричард Янковскі з радістю ствердив участь у відкритті понад 2,000 осіб та висловив надію, що ця кількість ще побільшиться. Фестиваль буде відкритий до 9-го січня 1985 року.

За участь українців у тому різдвяному святкуванні є відповідальний адв. Володимир Дармопрай, член комісії, який підготовив українську ялинку з допомогою членів Українського Освітньо-Культурного Центру у Філядельфії та українців з околиць Гаррісбургу.

Хор „Думка" колядуватиме в Ню Йорку

Ню Йорк. — В цьому сезоні, як і кожного року, хор „Думка" виступить з різдвяним репертуаром в церквах: в неділю, 13-го січня, о год. 1-ій по полудні, в українській католицькій церкві св. Юра, в неділю, 20-го січня, о год. 1-ій по полудні в українській православній церкві св. Володимира, а о год. 4-ій по полудні в римо-католицькій катедрі св. Патрика.

Як відомо, в 1985 році хор „Думка" заплянував відбути турне по Европі. Фінансування цього турне покривається частинно пожертвами української громади, звільненими від податків. Для збірки фондів відкрито окреме конто в українській Кредитівці в Ню Йорку, на яке хор просить ці пожертви пересилати. Конто Ukrainian Chorus "Dumka" European Tour Fund 11636, "Selfreliance", Ukrainian Federal Credit Union 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003.

В Клівленді відбулася наукова конференція присвячена М. Грушевському

Клівленд (П. С.). — Заходами Українського Історичного Товариства, Асоціяції Українських Університетських Професорів та Осередку праці НТШ в Огайо у співпраці з Науковою Радою при СКВУ, відбулася в суботу, 8-го грудня, в залі Святопокровського Центру в Пармі, наукова конференція присвячена 50-літнім роковинам смерти проф. Михайла Грушевського.

Конференцію відкрив голова Наукової Ради при СКВУ д-р Любомир Винар, який також виголосив доповідь на тему „Місце М. Грушевського в історії України". Доповідач зупинився над науковою, науково-організаційною і суспільно-політичною діяльністю М. Грушевського, який належить до найвидатніших постатей в історії України.

З черги виголосили доповіді д-р Олександер Домбровський — „Етногенеза і рання історія України в насвітленні М. Грушевського" і д-р Юрій Кульчицький — „Українська тематика та історія Грушевського в американських підручниках". Перший доповідач проаналізував етногенезу українського народу в інтерпретації історика, другий подав аналізу української історичної тематики і схеми Грушевського в головних високошкільних університетських підручниках, в яких дуже часто суб'єктивно насвітлюється історичний розвиток українського народу. Проф. Л. Винар закрив першу сесію конференції, поінформував присутніх про заплановані видання УІТ присвячені М. Грушевському і щиро подякував мгрові Степанові Воляникові, голові Товариства сприяння УІТ, за допомогу в підготові цієї імпрези, а також членам Управи Товариства за їхню допомогу.

Програмою другої сесії конференції, якою проводив д-р Михайло Пап, голова професорської асоціяції і Осередку НТШ в Огайо, був панель-дискусія на тему „Відзначення 1000-ліття християнства в Україні". Дискутантами були д-р Л. Винар, мгр С. Воляник, д-р О.Домбровський і д-р Ю. Кульчицький. В дискусії забирали голос також численні учасники-гості цієї вдалої наукової конференції.

Під кінець дискусії мгр С. Воляник в імені Товариства сприяння УІТ подякував усім, які допомогли зорганізувати конференцію, яка була надзвичайно вдалою науковою імпрезою. Гості і учасники конференції виявили бажання допомогти в науково-видавничій діяльності УІТ, зокрема в розбудові єдиного історичного журналу „Український Історик" і у виданні наукових праць присвячених М. Грушевському.

В Ню Йорку вшанували В. Марченка

Ню Йорк. — Тут у приміщеннях Літературно-Мистецького Клюбу відбувся в п'ятницю, 22-го грудня 1984 року, вечір присвячений пам'яті недавно померлого в тюремній лікарні 37-літнього українського правозахисника-журналіста Валерія Марченка.

Вечір, до якого ініціятиву дали членки пластових куренів „Верховинки" відбувся під спонзорством Літературно-Мистецького Клюбу, „Верховинок" і Спілки Украніських Журналістів Америки та зібрав помимо несприятливої погоди доволі багато публіки.

Після вступних слів голови Літературно-Мистецького Клюбу інж. Тараса Грицая та ведучої програмою Ніни Самокіш, постать В. Марченка змалювала Надія Світлична, читаючи для підкреслення його переживань і думок один розділ з його спиминів, які продісталися частинами на Захід. Далі її розповідь була вміло переплітана відповідною програмою, що її виконували молоді мистці слова та пісні.

Юліян Китастий з відчуттям відспівав у супроводі бандури музичні твори зі старовинного кобзарського репертуару, Стефка Назаркевич-Юзенів продеклямувала зворушливо два вірші: один переклад поезії Роберта Берна пера В. Марченка, а другий Івана Світличного, а Ксеня Зелик і Лесик Кмета, учні Студії Мистецького Слова Лідії Крушельницької, відчитали уривки з листів В. Марченки до київського митрополита Філярета в обороні Миколи Горбаля, до матері і до свого діда, професора університету.

Останньою забрала слово голова СУЖА Ольга Кузьмович, яка дякуючи ініціяторкам за вшанування пам'яті В. Марченка, поставила перед присутніми питання чи вину у цій смерті українського правозахисника не поносять частинно всі вільні українці, які так тепер байдуже приймають вістки про долю тих нечисленних, що ще ставлять в Україні опір щораз сильнішому совєтському натискові.

Тому, щоб пам'ять про В. Марченка не залишилася так короткою як про інших, що заплатили життям за свою цивільну відвагу і моральну стійкість, вона проголосила уфундовану СУЖА нагороду імені Валерія Марченка за найкращу статтю про сьогоднішню Україну, що появиться на сторінках української преси в 1985 році. Умовини конкурсу і склад жюрі будуть подані в українській пресі у найближчому часі.

„Хай в цей спосіб" — закінчила вона — „В. Марченко залишиться в пам'яті українських журналістів прикладом, як журналіст великої цивільної відваги і любови до України, чого не раз бракує тим, що можуть писати свобідно у вільному світі".

Космічна зброя не буде предметом розмов у переговорах

Вашінгтон. — Адміністрація президента Роналда Регена розглядає справу дослідів й серійної продукції космічної оборонної зброї і антинуклеарних ракет, як одиноку реальну надію уникнення нуклеарної війни і відвернення небезпеки від нуклеарної атаки на З'єднані Стейти Америки. Тому представники ЗСА на переговорах із Совєтським Союзом не будуть мати уповноваження говорити про цю космічну зброю, — заявив кореспондентам минулого тижня секретар Департаменту оборони Каспар Вайнберґер.

Покликаючись на рішення Президента К. Вайнберґер відмітив, що ЗСА не зможуть відмовитися від вдержання цієї стратегічно важливої ініціятиви чи нагоди дійсно розвинути цю зброю, яка становитиме потужну охоронну „парасолю" не лише для ЗСА, але цілої оборонної системи Заходу, сказав Вайнберґер на телевізійній програмі Ей-Бі-Сі „Цього тижня з Дейвидом Брінклі".

Політичні спостерігачі кажуть, що ця заява Вайнберґера наступила після розмови британського прем'єр-міністра Марґарет Тачер з президентом Р. Реґеном у Кемп Дейвиді. Тачер, до речі, підтримала американську ініціятиву розміщення космічної зброї, здібної знищувати нуклеарні ракети далеко від запланованої цілі і тим самим оминути цілковитого знищення ЗСА чи будьякої іншої держави на Заході. Тачер вважає, що американська космічна зброя є конечною для зрівноваження нуклеарної сили СССР. Вона перестерегла лідерів Совєтського Союзу, що їхні намагання порізнити у цьому відношенні країни Заходу будуть неуспішними. При тому британська гостя підкреслила, що метою ЗСА і західнього світу не є змагати до перегонів в зброєнні, але вдержувати тільки рівновагу і не допустити до нуклеарної переваги СССР. Космічна зброя, на її думку, не може бути предметом переговорів, бо вона знаходиться ще в стадії дослідів і покищо ще не розміщена у стратосфері.

З подібними думками виступив також і К. Вайнберґер, який під час телевізійної розмови кількакратно підкреслював, що протиракетна космічна зброя є тепер одинокою надією західнього світу і тому ЗСА не можуть з неї резиґнувати.

Як треба було сподіватися, Москва негайно зареаґувала на заяви Вайнберґера і Тачер. Коментатор совєтського пресового аґентства ТАСС Владімір Боґачев перестеріг, що СССР не підпише жадної угоди із Заходом, яка дозволяла б ЗСА перетворювати космос у мілітарну базу. Він заявив, що відмова ЗСА від переговорів про космічну зброю започаткує нові перегони в зброєнні.

В ПОЛЬЩІ СУДЯТЬ ВБИВНИКІВ СВЯЩЕНИКА

Торунь, Польща. — Тут стали перед судом агенти поліції під закидом схоплення і замордування польського священика Єжи Попелюшка, який був прихильником „Солідарности".

Один із оскаржених, лейтенант Лєшек Пекала, заявив, що схоплення священика одобрили офіційні чинники, навіть коли б воно мало закінчитися смертю.

Разом з Л. Пекалою перед судом стали: капітан поліції Ґжеґож Пйотровскі, лейтенант Вальдемар Хмєлєвскі і полковник Адам Петрушка.

Судова розправа проти тих чотирьох офіцерів польської поліції — це перший такий випадок, що в комуністичній державі судять за вбиття противника Уряду. Аналітики твердять, що польський уряд хоче показати перед народом, що винні будуть покарані, навіть коли вони належать до урядової поліції, але громадяни уважають, що це звичайна „показуха".

Перший зізнавав на суді лейтенант Л. Пекала, який дрожачим голосом описав, як він та два його співробітники з тайної поліції опрацювали на доручення свого командуючого офіцера цілий плян, щоб або штовхнути о. Є. Попелюшка з моста у воду або підпалити авто, в якому він буде їхати. Він сказав, що в пляні було застрашити прихильника „Солідарности", але плян не виключав, що він може при цьому загинути. На запитання одного із семи суддів, що ведуть розправу, Л. Пекала заявив, що він признається до того, що брав участь у цій змові, але не хотів нікого вбити.

На підставі польського закону немає різниці поміж убивством з премедитацією чи без неї і тому три з оскаржених стоять перед можливістю смертного присуду. Четвертий, А. Петрушка, може сподіватися присуду на довголітнє ув'язнення за допомогу у вбивстві.

Проф. І. Фізер доповідатиме на міжнародній конференції

Ню Бранзвик, Н. Дж. — Проф. Іван Фізер з університету Ратґерс, на запрошення університету Об'єднаних Націй в Токіо, візьме участь в конференції, присвяченій проблемам молоді, що відбудеться в перших днях лютого 1985 року в Женеві, Швайцарія.

В конференції візьмуть участь вчені з 24-ох країн.

Проф. Фізер представить висновки своїх дослідів над „Типологією молодіжного героя в европейській та американській прозах нашого століття".

Його праця становитиме окремий розділ в колективній студії під назвою „Філософія молоді", яка появиться в наступному році у видавництві того ж університету.

Минулого червня проф. Фізер дав серію викладів в університетах Варшави, Фрібурґу та Берну на тему феноменологічної естетики та критики.

Канадська преса пише про таємний лист до українських єпископів

Торонто. — На першій сторінці почитного католицького тижневика „Кетолік Ню Таймс" з датою 9-го грудня ц.р. появилася обширна стаття пера Ґрент Єнкі під заголовком „Лист з Ватикану критикує українських католиків Торонто". Автор статті розпочинає її від того, що українські єпископи УКЦ із сімох західніх країн, в тому з Канади, заперечують, що одержали тайного листа від Східньої Конґреґації в Римі за підписами голови її кардинала Владислава Рубіна і Архиєпископа Мирослава Марусина з датою 17-го вересня ц.р.

Однак автор статті запевняє, що його журнал дістав потвердження, що принайменше три українські католицькі єпископи в Канаді такого листа одержали, не зважаючи на те, що на телефонічне запитання Єпископ Ізидор Борецький відмовився потвердити чи заперечити ці інформації.

У відповідь на це „Кетолік Ню Таймс" подає на сторінці 9-ій того числа, де поміщена стаття Г. Енкі, переклад тексту листа з 17-го вересня адресованого до Єпископа І. Борецького. (Цей текст подаємо в цілості в перекладі на українську мову). Автор статті цитує зміст того листа, зокрема ті місця, що торкаються суспендування одружених українських католицьких священиків та „псевдо-патріотизму" серед українських католиків, які бажають мати патріярха. Далі автор покликається на розмову з о. Мироном Татарином з Торонто, від якого одержав вичерпні інформації про справу висвячення трьох одружених українських католицьких священиків в Канаді та прикрості, які мав Єпископ Михайло Руснак з того приводу в 1975 році. Канадський журналіст цитує листи папського нунція в цій справі, як також виступ в обороні висвячування одружених священиків архимандрита Віктора Поспішіля з Рочестеру в 1977 році. Автор статті вияснює своїм канадським читачам історію Української Католицької Церкви у відношенні до її священиків і умови унії з Ватиканом з 1596 року, якою дозволено українській церкві залишити всі її східні привілеї, з яких одним було саме право на одружування священиків перед їхнім висвяченням.

В дальшому Г. Енкі зупиняється на другій важливій справі порушеній у тайному листі до єпископів, яка, на його думку, не є так ясна, як перша. Він стверджує, що багато українців католиків уважає, що Ватикан хоче після смерти Патріярха і Кардинала Йосифа Сліпого підкопати авторитет патріярхату і що причиною того є правдоподібно діялог поміж Ватиканом, СССР і Російською Православною Церквою. Він пояснює стан Православної Церкви в СССР, яка є інструментом в руках совєтського уряду, а відтак цитує уривок із заповіту Патріярха Йосифа, де сказано про таємний договір поміж Ватиканом і московським патріярхом.

На закінчення статті автор стверджує, що в обличчі того останній лист Ватикану до українських католицьких владик має вимовне значення. Український священик з Торонто, який просив не виявляти його прізвища, уважає, що коли „Ватикан не може договоритися з українськими католиками, то розмови з іншими Церквами в справі екуменізму не мають ніякого значення", і тими його словами канадський журналіст закінчив свою статтю.

У тому самому числі „Кетолік Ню Таймс" знаходиться також інформація про наукову конференцію в Торонто з приводу 40-річчя смерти Митрополита УКЦ Андрея Шептицького з його знімкою.

Торонтонський щоденник „Ґловб енд Мейл", з 13-го грудня ц.р. опублікував довшу статтю Стенлі Озєвіча на цю саму тему, в якій автор покликується також на телефонічну розмову з Єпископом І. Борецьким, який йому вже потвердив одержання листа від Конґреґації Східніх Церков з трьома точками. Далі С. Озєвіч відмічує, що Єпископ І. Борецький не мав

(Закінчення на стор. 4)

У СВІТІ

ІНДІЙСЬКА ПОЛІЦІЯ відкрила „фабрику" бомб й багато різного вибухового матеріялу, гранат, автоматичної зброї, амуніції тощо. Урядові чинники заявляють, що ця „фабрика" правдоподібно була власністю індійського племени сікхів, які особливо активізуються перед парляментарними виборами й іншими подіями всекрайового значення. Досі у різних частинах Індії під час виборів загинуло біля 30 осіб, а кілька сотень були поранені. Загально сподіваються, що теперішній прем'єр-міністер Раджів Ганді і його конгресова партія здобудуть велику перемогу і керуватимуть Індією в чергових п'яти роках.

ТЕПЕРІШНІ КЕРІВНИКИ Китайської Народної Республіки майже зігнорували 91-ші роковини з дня народження „чермана" Мао Зедонга, який не тільки був героєм китайської революції проти „капіталістичного ладу", але надавав тон у політиці Китаю на протязі багатьох років. Пресове агентство КНР Гсінгуа відзначило тільки кількома рядками цю дату Мао Зедонґа, кажучи, що приблизно п'ять мільйонів китайців відвідали в 1984 році мавзолей Мао Зедонга.

ВІЙСЬКОВА РОЗВІДКА ЗСА повідомила, що треба сподіватися нових зударів між іракською і іранською арміями в найближчому часі. Іран сконцентрував велику кілвкість свого війська і зброї у південній частині Перської затоки і правдоподібно готується до розгортання більшої офензиви проти Іраку. З другої сторони в останніх двох днях колони танків, тягарових і панцирних автомобілів, гармат й іншої іракської зброї пересувається в сторону іранського скупчення. Крім того помічається пожвавлення полетів військових літаків різного типу, які правдоподібно мають розвідче завдання.

ГРУПА ПРОТИВНИКІВ теперішнього філіппінського президента Фердінанда Маркоса домагається ліквідації американських військових баз на території Філіппін, легалізації комуністичної партії в країні і поширення демократичних свобід. Очевидно, ця група існувала вже раніше у Філіппінах і заява опозиції не є новою. Вміжчасі, кажуть політичні спостерігачі, комуністи зуміли сильно інфільтрувати усі опозиційні партії, а тепер їхнє головне завдання є об'єднати їх у змаганні проти легального уряду. Особа президента Ф. Маркоса є тільки шильдом до прицілу, а головною ціллю є повалення теперішньої системи при допомозі фізичної сили.

ДОСЛІДИ ПОКАЗУЮТЬ, що тільки спільні міжнародні заходи можуть врятувати велику частину населення Етіопії перед голодовою смертю. Передумовою цих заходів мусіла б бути згода тамошнього прокомуністичного уряду на приватну ініціятиву і допущення до Етіопії більшої кількости спеціялістів і охотників та збільшення достави харчів й інших конечних речей для рятуваннуя вмираючої з голоду нації. Чи це станеться, треба сумніватися, кажуть аналітики, бо тамошні керівники вважають кожного західнього громадянина „шпигуном капіталізму" і противником створеної на совєтський лад комуністичної системи.

ТУРЕЧЧИНА І СОВЄТСЬКИЙ СОЮЗ підписали 26-го грудня ц.р. торговельний договір на суму приблизно шість більйонів долярів. Договір підписали голова Ради Міністрів СССР Ніколай Тіхонов і прем'єр-міністер турецького уряду Тургут Озаль, відкриваючи тим самим нову сторінку у співпраці між цими двома країнами.

СОВЄТСЬКІ ОКУПАЦІЙНІ війська і спомагаючі афганські частини перебувають в стані тривоги в Афганістані з огляду на відзначення п'ятирічної окупації цієї країни совєтською армією і встановлення Москвою лялькового уряду в Кабулі на чолі з „президентом" Бабраком Кармалем. Недавно Афганістан відвідав офіційно заступник, а тепер міністер оборони СССР маршал Сєрґєй Соколов і цілий гурт супроводжаючих його високих старшин армії.

В АМЕРИЦІ

ГРУПА АМЕРИКАНСЬКИХ католицьких законниць, яка стоїть під загрозою виключення з їхніх чинів Ватиканом, відмовляється рішучо відкликати висловлені погляди в справі абортів, кажучи, що реакція Ватикану була дуже гостра і як така забороняє католикам говорити вільно. Як відомо 18-го грудня 1984 року Ватикан офіційно повідомив, що згадані законниці мусять відкликати спільну заяву в тому сенсі, що католики можуть мати різні погляди щодо моральности абортів. Як інформує „Ню Йорк Таймс" з 27-го грудня ц.р., багато з тих законниць, які згодилися на інтерв'ю, заявили, що вони не відкличуть своїх поглядів. Деякі з них порівняли Церкву до „тоталітарної держави, де людина не може висловити своїх думок з огляду на страх і переслідування".

АМЕРИКАНСЬКІ ІМІҐРАЦІЙНІ власті повідомляють, що 13 кубинців з групи 77 придержаних на летовищі в Ню Йорку, втекли з готелю, де переводилося слідство їхнього нелегального прибуття з Мадриду до Америки. Згідно з міжнародними авіяційними договорами, летунська лінія, на літаку якої згадані кубинці прибули до Америки, відповідає за кошти готелю і харчі аж доки їх справи не вирішать американські іміграційні власті.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ГРОМАДЯНИН Джан Коста подав до суду кувайтську летунську лінію та іранський уряд, вимагаючи 110 мільйонів дол. відшкодування за те, що так урядовці згаданої лінії, як і іранський уряд дозволили терористам знущатися над закладниками. Він твердить, що згадані терористи „били і копали його, палили його обличчя цигарками і запальничками на протязі п'ятьох днів ув'язнення". Згаданий американець твердить у своєму оскарженні, що іранський уряд був в конспірації з терористами і для того цей уряд мусить понести відповідальність за „злочинну співпрацю з тими терористами".

ДЕМОКРАТИЧНИЙ СЕНАТОР Вілліям Проксмайєр з Висконсину висловив перестороги для Америки і її союзників в Европі, щоб вони не думали начебто „приятельська поведінка" Міхаїла Ґорбачова під час його відвідин в Лондоні означає будь-яку зміну в совєтській політиці. „Він може виглядати краще, говорити краще і усміхатися більше як інші совєтські провідники, але ми не сміємо думати, що це означає щось іншого, як тільки добрі публічні зв'язки. Бо в середині під 700-доляровим убранням Горбачова криється російський медвідь, якого ми всі так добре знаємо". Сен. Проксмайєр заявив, що він піддержує переговори між ЗСА і СССР, однак Америка повинна бути надзвичайно обережною і переговорювати із совєтськими провідниками, знаючи, що всі вони змагають до знищення Америки, як найбільшої перешкоди в совєтських плянах для завоювання цілого світу.

КОНСЕРВАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ „Фундація спадщини" у Вашінгтоні запропонувала, щоб Уряд ЗСА перейняв адміністування допомоги голодуючим в Етіопії. У довшому звідомленні цієї організації сказано, що марксистський уряд Етіопії несправедливо розподілює закордонну допомогу і радше допомагає своїй урядовій бюрократії. Наприклад, уряд Етіопії не дозволяє достави закордонної допомоги для тих частин Етіопії, які є під контролею антикомуністичних повстанців. Очевидно, смертність в тих околицях є куди більшою, ніж в тих частинах Етіопії, що є під контролею марксистського уряду.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302

Subscription: 1 year — $40.00, 6 months — $22.00, 3 months — $12.00
UNA members: $7.50 — 6 months, $15.00 — 1 year. Change of address - $1.00. Make check or money order payable to "Svoboda"

Postmaster: Send address changes to:
"Svoboda" • P.O. Box 346 • Jersey City, N.J. 07303

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00. Для членів УНСоюзу $7.50 на 6-місяців, $15.00 — на рік. За кожну зміну адреси — $1.00.

Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda"

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

1984 — 1985

Минулий 1984 рік не записався в пам'яті українців — ані в Україні ані на поселеннях в діяспорі — золотими буквами. В Україні продовжувався русифікаторський курс і продовжувалось жорстоке переслідування усіх українських людей, які будь-як виявили незалежність своєї думки та непокірливість режимові. До списка попередніх безчисленних жертв большевицького терору долучились нові імена — і нема ніяких познак, щоб ця безглузда й безсердечна система змінилася. Ніхто не знає, як далеко поступив процес перетворювання українських людей на „радянських людей" — але відомо, що 40-камільйонової нації з тисячолітньою християнською культурою і традицією власної державности в різних періодах історії — не можна винищити, ані фізично ані духово.

На поселеннях у діяспорі теж поступав невеселий процес природної асиміляції до чужомовного оточення. Були в минулому році й світлі моменти. Вірність державницькій ідеї проявлялася у святкуванні роковин 22-го січня і 1-го Листопада і Шевченкових днів. Зросли надбання культури в усіх її ділянках — науковій, літературній і мистецькій. Зберігся Світовий Конґрес Вільних Українців, проводи всіх трьох українських Церков — Католицької, Православної й Євангельської — втримували зв'язок із своїми вірними, будучи не тільки духовниками, але й активними громадянами. Проте й неґативна сторінка балянсу заповнилась жалюгідними подіями і проявами: не було знову одного, всіма визнаного і авторитетного проводу, зате продовжувався заколот, на велику радість Москви. Але й тут теж годі дивитися тільки „чорно" з настанням нового 1985 року. Не можна виключити, що Господь відкриє очі незрячим і що настане покращання ситуації по цій лінії, яку поручали Володимир Великий, і Іван Мазепа й Тарас Шевченко. А коли на політичному відтинку не стане краще, то напевно не припинять своєї творчої праці українські вільні науковці, письменники й мистці і буде збагачуватися той скарб української культури, який зубожілий в Україні під тиском русифікації.

У широкому світі не було й у минулому році великої війни — не було зудару між двома суперпотугами, які викристалізувалися після Другої світової війни. Але позначився зріст міжнародного тероризму. 1985 рік дістає у спадщині від свого попередника „бочку пороху" на Близькому Сході й в Центральній Америці. Вибухи пристрастей проявлялись і в Індії і в Ливані, страхітлива катастрофа голоду заторкнула Етіопію (Абісинію), продовжувався експорт комуністичної революції на різних континентах світу, зупинюваний тут і там тільки Америкою та бунтарським спротивом автохтонів, що відкидали накидуваний їм комунізм.

Найважливішою подією в Америці були безумовно листопадові президентські вибори, попереджені майже цілорічною, інколи дуже невеселою і неприємною, передвиборчою кампанією. Перевибір імпозантною більшістю Роналда Реґена на другу каденцію був благодатним доказом звороту в сторону традиціоналізму і відвороту від лівого лібералізму. Зірвання Москвою переговорів проприпинення переговорів у зброєнні у протесті проти розташування у Західній Европі частини ракет типу Першінґа. Було тільки епізодом, бо Москва переконалася, що не можна залякати Америки ані розсварити членів Атлантійського Союзу (НАТО) і новий 1985 рік починається відновленням, зараз у січні нової серії переговорів між ЗСА і СССР.

Трудно передбачувати, що станеться у 1985 році. Цього не знає ні одна людина у світі і міркування на цю тему пахло б ворожбицьким політиканством. Можна тільки здогадуватися, що започатковане в 1984 році деяке протверезіння щодо реальної вартости марксо-ленінської доктрини в економіці СССР, його сателітів і в суходільному Китаї буде поширюватися і поглиблюватися і цього ми повинні собі бажати. У 1985 році ледве чи провалиться вже большевицька імперія, але процес її заламлювання буде напевно продовжуватися.

„Помер король — хай живе король," — таким окликом традиційно сповіщав маршал двору французької династії Бурбонів про смерть короля і прихід до влади його наступника. Минувся старий 1984 рік і починається новий рік 1985-ий. Побажаймо тим, які зазнали в 1984 році родинні трагедії чи важко захворіли, щоб загоїлися їхні рани і щоб хворі видужали. Немає кращого бажання, як „Здорового Нового Року" і немає кращого прояву духової спільноти з Україною, як побажати нашим землякам, щоб не мали в 1985 році нових жертв терору, щоб зберігали свою гідність і гордість та боролись за державницьке відродження.

Іван Боднарук

ПЕРЕСТУПАЮЧИ ПОРІГ НОВОГО РОКУ

Новий Рік — це перший день календарного року. Святкують його в усьому світі, як день, у якому люди роблять підсумки праці за минулий рік і намічують плян праці на майбутнє. Різні звичаї бувають, зв'язані з тим днем. Люди здебільшого сидять до півночі в останній день року, що має скінчитися, щоб його попрощати, та радісно та з надією на краще майбутнє привітати Новий Рік.

Старий рік зображують у малярстві здебільшого як старого діда, якому на зміну приходить немовля. Сивий дідуган, який на протязі 12-ти місяців пережив багато і зробив чимало помилок, символізує людство, а головно його провідників, які, не зважають на досвід минулого, рік за роком плутаються у проблемах, що їх ніяк не можуть полагодити ні розв'язати. Немовля символізує надію на краще майбутнє. Ніхто не знає, яке буде його життя і як закінчиться його однорічне володіння.

Перший день січня не завжди був першим днем року. Багато стародавніх народів базували свої календарі на своїх обсерваціях сонця. Наприклад, єгиптяни, фенікійці й перси починали свої календарі в час осіннього зрівняння дня з ніччю, 21-го вересня, під час коли атенці починали свій календар у літі. У ЗСА святкують Новий Рік як державне свято в січні. Святкування починається вночі 31-го грудня, в навечер'я Нового Року. Найкраще відбувається вона на Таймс Сквері в Ню Йорку, а в Англії в Лондоні на Трафальгар Сквері.

Старий рік приніс багато подій, стихійних нещасть і ненависти між різними народами і країнами та позначився мріями про загальний мир у світі. Провідникам світу не пощастило розв'язати найосновніших проблем. Вони не зуміли усунути злиднів, голоду, ненависти і злобного суперництва між державами. Людина все ще розгублена, бо в щоденному приватному, громадському й політичному житті не здійснюють Божих законів, від чого залежить щастя людства. Люди далі виявляють непримиримість до поглядів інших, брат для брата — далі ворогом. Бракує доброї волі полагоджувати в громадах звичайні непорозуміння. А всі проблеми можна б було розв'язати, якщо б люди сіли за спільний стіл і в спокійній атмосфері шукали плятформи для спільних дій у засадничих справах. Старий рік, неначе втомлений дідусь, відходить, а світ далі поділений на вільних і невільних. У минулому році свобода була придушена в багатьох країнах. Помічається загальний упадок моралі, бо ті, що керують невільничим світом, намагаються перетворити людей у рабів. Цьому допомагає розвиток техніки, який довів до того, що людина опинилася перед загрозою ядерного самознищення. Це головно тому, що зарозуміла людина нехтує Божими законами. Брак любови й вирозуміння в родинах, народах і громадах є великою перешкодою до того, щоб люди різних поглядів могли скерувати всю увагу на те, що позитивне, величне і шляхетне. Огортають сумні думки, коли бачимо розсварення в українській громаді.

Ніхто з нас не може передбачити, що принесе нам Новий Рік. Усе людство прагне миру і звертає свої очі на провідників, бажаючи, щоб вони знайшли шляхи до порозуміння і співпраці. Переступаємо поріг Нового Року, який може бути для нас роком оновлення і згоди в українських родинах і громадах. Від нас усіх залежить, які будуть наші дальші будні. Треба тільки доброзичливости, теплоти, вирозуміння доброї волі й необхідности спрямувати всі наші думки в одному напрямку — служіння рідному народові. Святим обов'язком кожного з нас є пам'ятати, що бути людиною є важливіше всього, бо цього від нас вимагає Христос, народження Якого ми щойно відсвяткували. Треба працювати для своєї родини, громади й української спільноти, запанувавши над своєю гордістю, нетерпимістю, заздістю і гнівом. Треба позбутися підозри, брехливости, нерозбірливого критикування всіх. Жити з Христом і для Христа - значить налагоджати взаємини в родині, громаді й українській спільноті. Це значить любити Україну, але не тільки словами, але й ділом.

Дай Боже, щоб Новий Рік вказав нам правильний шлях життя і надхнув нас духом любови і всепрощення! Хай Бог дозволить нам усім зрозуміти, що єдиним шляхом, який може нас довести до здійснення наших бажань, це шлях Божих законів! Дав би Бог у Новому Році, щоб ми зрозуміли, що при добрій волі всі світові проблеми можуть бути розв'язані в дусі любови, співпраці та компромісу. З надією на поміч Божу скеровуємо наші очі на зустріч Нового Року. Але, бажаючи собі та іншим кращого, щасливого нового року, ми мусимо собі усвідомити, що це ми самі співтворимо той новий рік. Новий рік буде кращий, якщо ми зрозуміємо, що найбільшим щастям людини є служба Христові й рідному народові. Ласкава усмішка, дружній потиск руки, ввічливість до ближнього й радість із його втіхи — все те буде запевненням щастя й радости в Новому Році!

ПРО ЦЕ І ТЕ

Про куховарські приписи та інфляцію

У тому різдвяносвяточному часі багато уваги віддаємо їжі, підготовляючи традиційні різдвяні страви чи таки просто різні інші ласощі, призначені для близьких, для дітей і для гостей, що відвідують з колядою.

Це, розуміється, залишається найбільшою турботою для господинь — незалежно від їхнього віку. Отже ідуть в рух телефони, куховарські книжки і давні „родинні" приписи.

Для українських молодих господинь, це, як звичайно, зв'язане із проблемою неточних маминих приписів.

— Як зробити ті традиційні українські вушка, коли у приписі стоїть: „зроби тісто-як на вареники"? А хто його знає, яке це має бути тісто, щоб було точно... як на вареники?

— Або, що мама думала, як писали „дай жменю горіхів"?

— А як дати „коріння до смаку", як у кожного інакший смак, а пробувати сире тісто на медівник не так і то і приємно?

Ось такі і подібні журби та проблеми приходиться переживати тим нашим українським молодим господиням, що стараються придержуватися різдвяних традицій. Але... показується, що не лише матері теперішніх молодих господинь не є точні у передаванні приписів.

Ось нам недавно вдалося дістати у Канаді оригінальну куховарську книжку польською мовою „славної" колись авторки Макаревічової, на якій вчилися варити цілі покоління галицьких жінок. Не диво отже, що маючи таку книжку з приписами захотілося і нам спробувати дещо з неї взяти, підготовляючи святочні ласощі.

Вибрали ми на пробу припис на медівнички, що їх у Польщі називали „цалуски" або у перекладі „поцілунки" і там читаємо таке серед поданих складників: „взяти за золотого мигдаль і посікти дрібно".

Дивимося на рік видання книжки: 1926 ! І як тут нам у 1984 році знати скільки це мигдалю можна було купити перед 58-ма роками за одного польського золотого? Це ніяк неможливо нам вгадати-і нагло ми теж стоїмо перед подібною проблемою, як молоді господині, що не знають, яке це „тісто... як на вареники". Але не треба навіть того порівняння.

Уявімо собі, що, передаючи нашим доням перед двадцяти роками традиційні українські різдвяні приписи, ми б написали: візьми за одного доляра горіхів чи мигдалю — сьогодні напевно бідна господиня стояла б перед великою проблемою наскільки інфляція змінила ціну на ці присмаки?

І скільки взяти сьогодні горіхів, щоб припис вдався, як колись у мами?

Ось і заковика з куховарськими приписами. Найкраща із того наука — передавати їх так точно і зрозуміло, щоб були вони актуальні ще і в половині XX сторіччя.

Хіба, що в тих майбутніх часах, замість традиційних різдвяних страв їстимуть самі і частуватимуть гостей пілюлями, смак яких не гратиме ніякої ролі.

О-КА

Д-р Д.Б. Чопик

НА ПОШАНУ АКАДЕМІКА ПРОФ. С. СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО

У 1984 році минають важливі роковини в історії української науки. 125 років тому народився в Немилові, Радехівського повіту в Галичині визначний науковець і суспільно-політичний діяч, перший академік Української Академії Наук, проф. д-р Степан Смаль-Стоцький. Його наукова та культурно-громадська праця винесла ювілята далеко поза межі його рідної Сокальщини на розлогі поля всієї української землі. Вже від юних і студентських літ він поринув у місійну діяльність будителя й борця за рівні права українського народу, особливо за самовияв і самостійність українців Буковини. У зусиллях на їх користь-діяльність професора Стоцького сягнула вершин. Про це свідчать його різні виборні пости й почесні відзначення: Він — депутат і віцемаршалок Буковинського Сойму, український посол до австрійського парляменту, голова Центральної Управи УСС-ів, член Української Національної Ради ЗУНР, амбасадор УНР на Чехо-Словаччину, голова Музею Визвольної Боротьби України в Празі та, за призначенням Уряду УНР, I президент Мазепинсько-Могилянської Академії Наук.

Профіль зацікавлень проф. Смаль-Стоцького, так як і всіх будителів народу, був дуже широкий. Здавалося, що не було такої ділянки культурного життя його народу, де він не занимав би одного з провідних місць. У зв'язку з цим гідне уваги перелічення його важливіших праць на полі українського культурного життя:

У стисло науковій площині замітні піонерські праці проф. Смаль-Стоцького на тему українського правопису (9 праць), української граматики (10 праць), словникарства (ортографічний словничок і підручна граматика для середніх шкіл), кілька праць з діялектології, та історії й походження української мови (6 праць). За високі досягнення на науковому полі він був іменований в 1918 році у Києві першим академіком Української Академії Наук;

У літературознавстві проф. Стоцький розвинув і поглибив теорію ритмів в українській поезії: козачковий ритм, коломийковий і колядковий. Він також залишив цінні праці про поодиноких поетів: про Шевченка (6 праць), про Котляревського, М. Гоголя, Федьковича, Воробкевича та Івана Франка. Він був знаний також як знаменитий оратор, актор на сцені та як дириґент хору, репертуар якого пишався українськими народними піснями;

На полі шкільництва й у вихованні молоді свідчать його чільні виборні пости: голова товариства „Общество рускихъ академиковъ, Союзъ"; голова „Літературно-історичного кружка", що мав за мету „усовершення наукового й піддержки духа національного між членами" — студентами; голова товариства „Рідна Школа". Він був також в управі „Українського народного дому" в Чернівцях, як рівнож „Історичного товариства" й академічного козацтва „Запороже". Під час Першої світової війни він завідував вихованням українських полонених на терені Австрії, а згодом був обраний головою Центральної Управи УСС-ів. Після розпаду австрійської імперії він був покликаний на професора української мови й літератури Українського університету в Відні/Празі;

На громадському полі проф. Смаль-Стоцький проявив себе як невсипущий кооператор. Він — довголітній голова „Руської каси для ощадности і позичок", як рівнож і „Селянської каси". На політичному відтинку його, як ревного борця за добробут і рівні права українського люду на Буковині, з 1892 року безперервно обирають послом до Буковинського Сойму, де з 1904 року він стає віцемаршалком і, як заступник голови Сойму, веде дуже корисну для українських справ політику в Крайовій екзекутиві. Його ідеалом була девіза: „Добро й місце під сонцем для всього українського народу".

На переломі віків, минулого й нашого століть, в історичному мовознавстві котилася хвиля наукових спорів про початки й походження слов'янських (та й не тільки слов'янських!) народів, особливо недержавних. Доказане історичне й географічне їхнє існування мов би надавало їм права на місце під сонцем. Український нарід у цей час приєднували історично й мовно до російського. Проф. С. Смаль-Стоцький обурювався на таке трактування української справи, говорячи: „Як з Київської Руси зробили вони (чужинці) 'общеруську' державу, так було їм це потрібно і мову Київської Руси зробити 'общеруською', з чого зродилася у них теорія 'праруської' мови, 'праруської' єдности, щоб виправдати „Єдиную неділимую" політичну єдність в найновіших часах..." З огляду на це, проф. Стоцький закликав своїх земляків пізнати правду про український нарід та його мову, як рівнож і про ціну його творчого духа. Він пояснював, що українська мова — це слов'янська мова, що вона, як усі інші слов'янські мови, бере свій початок від одного з діялектів праслов'янської мови. Він попереджував своїх земляків-науков-

(Закінчення на стор. 4)

Любомир Кузьма

Проблеми історичного малярства

Із 29-им грудня 1984 року минають три роки від дня, коли відійшов від нас мистець Петро Андрусів. Після цієї сумної, але невідхильної події я написав був про нього статтю з характеристикою його творчости. Щоб не повторюватися, хочу тепер насвітлити деякі аспекти проблематики історичного малярства в національному і світовому відношенні.

Уже в молодості, коли він був студентом Академії Мистецтв у Варшаві, Петро Андрусів побачив зразок блискучого історичного малярства в творчості польського мистця Яна Матейка. Ані українці, ані росіяни, ані інші слов'янські народи не мали подібного мистця, що з такою виключністю і успіхом посвятився б рідному історичному малярству. До того Ян Матейко був мистець світового позему, першорядний технік і інтеліґентний дослідник історичного минулого. Хоч пізніше польські модерністи легковажили його творчість і казали, що він малював „для підкріплення польських сердець", то все таки його осяги були безсумнівні, навіть на світову мірку. Можна думати, що, побачивши таке малярство, Андрусів вже тоді виявив волю наслідувати таку мистецьку кар'єру, тобто постановив стати „українським Матейком". І справді, після скінчення студій Андрусів показав таку саму виключність і зосередження на одному, як Матейко, і, я сказав би, таку саму успішність у своїй мистецькій продукції. Щоправда, його успіх не мірявся голосами критиків і так званих мистецтвознавців, зачаджених модерністични-

(Закінчення на стор. 4)

Марічка

РІК 1930

(Спогад)

II.

Пасовиська перед хатою і будинками біліли від пір'я з пороздираних перин та подушок. „Шукали там теж захованої зброї".

Маленький, шостилітній Влодьо прийшов зі школи. Поліцай зверещав на хлопчину — „Де є зброя? Перелякану дитину шукали люди по полі весь день, аж під вечір знайшов хтось його сплячого в бараболинні. Батька били. Питаючи про кожну річ — били, били... Попід ребра, по плечах, шукали нирок, а він без слова — у своєму досвіді заслонявся рукою. І не відбили нирок, не ушкодили легенів ані хребта. Тільки рука оббита, опухла і страшні кольори задержалися ще до другої каральної пацифікації. Батько видержав все. Був сильний духом і тілом. Загартований воєнними лихоліттями, різними фронтами. Лише мама — бідненька, як мала дитинка, стояла, плакала тихо і безрадно дивилася, як б'ють її сина і чоловіка.

— А тепер, чи видержить ще і цю страшну кару?...

Батька почали вже бити. Б'ють і договорюють: —

— А цих 50 буків, то за українську політику! А тепер маєш за те, що з війтом процесувався за своїх „кабануф"! А ці, от 50, то за те, що був задовго головою „Просвіти". А тепер дістанеш за те, що не любиш польського уряду!

Били... Михайло затикав долонями вуха, в божевіллі затискав зуби, кричав, кляв...

Інші люди молилися, чекали своєї черги. А згори доносилися сильні удари і глухі стогони батька. Ні один крик болю не вирвався з його уст. Вмів терпіти. Як міг притушував стогін і не дав своїм опричникам потішитися ще більше над собою. Три рази відливали батька водою і знову били. Після нарахованих 250, може й більше буків, непритомного викинули в гноївку, біля стайні, кажучи: — А тепер напийся трохи гноївки, щоб був ти ще кращим патріотом.

А люди з-поза плотів підібрали батька, внесли до хати, відливали водою, обмивали і приводили до пам'яті.

Михайло відбував свою чергу теж, та трохи легшу, хоч він і не пам'ятав, як опинився в якійсь хаті. Бачив похилені над собою, заплакані жіночі обличчя. В ухах шуміло, боліла спина і всі кості. Та він бачив тільки понівеченого на колоді свого батька. Чув його придушений стогін, чув брязкіт відра з водою — замикав очі, затискав зуби і в своєму безсиллі плакав, плакав...

А над досвітком горді бундючні улани 13-го полку від'їхали, виповнивши „по-геройськи", наказ своєї влади. А люди розвозили побитих по їхніх домах, а за возами голосили жінки та ломили руки, бігли і плакали діти, як на похоронах...

А потім вози... вози, одні за одними... Вистелені подушками, а на них лежали побиті люди. Їх везли поволі, нога за ногою, проїжджаючи цілим містом Бібрки аж в другий кінець, де був шпиталь.

Люди вибігали з хат, затримувалися по боках вулиці. Одні обтирали сльози, затискали кулаки, на інших віддзеркалювалася байдужість, а ще інші підсміхалися злобно і вдоволено. А понад усім тим, в повній своїй мерзоті — нависла ганьба польського-панського окупанта.

Малі лікарні наповнялися побитими. Не було місця, не було ліжок. Людей не приймали, а як і приймали, то неввічливо і по кількох днях відправляли, — „вдома загоїться" і т. д.

І батька теж відправлено додому, але аж по двох тижнях. Мав протекцію у шефа шпиталя — жида, д-ра Каца. Але коли рани почали прогнивати до костей і почала творитися ґанґрена — не було як і чим лікувати — відіслали теж додому. „Вже все зроблено, що було можливо, а решта загоїться вдома". — Для престижу шпиталів, видно було краще, як люди вмирали б вдома, мовляв, без лікарської опіки і т. д.

Батька привезли додому, із страшними ранами, в маячінні від болю і гарячки... І він умирав... це було вже ясне всім. І згадав Михайло адвоката Дудикевича. Батько заходив часто до його канцелярії за різними справами чи порадами. — „Їду, мамо, до пана Дудикевича. Може він що порадить." І от, чудо! Адвокат Дудикевич почав телефонувати до Львова, до лічниці під собором св. Юра, до д-ра Панчишина — великого серцем і посвятою — лікаря для найбідніших. „І як Бог допоможе — вже завтра батько буде у цій Митрополичій лікарні. Там, кажуть, сестри такі добрі, так доглядають побитих, не дадуть померти. Аби тільки довезти, аби батько не вмер передчасно. О Господи, чого ж вони, ці години, так довго тягнуться... І ще нема 12-ої..." — Душив у собі журбу і нетерпеливість Михайло і шептав тихо „Отче наш" і своє улюблене „Помилуй мя Господи, по велицій милости Твоєї"...

І д-р Прийма приїхав. Потяг і фіякр, довезли його щасливо до Бібрки. А потім, дощовою з болотнистими вибоїнами дорогою добився додому, до Стітської колонії — Вілявча.

Батько ще жив. Усіма силами боровся зі смертю і переміг. Перемогли молитви, переміг Христос... А д-р Прийма, без відпочинку, після важкої, довгої сльотливої ночі — хлипнувши чаю, або склянку теплого молока, поспішав докінчити своє благородне самаританське завдання. Батька обкутали, уклали у вистелений сіном і перинами віз і знову повіз Михайло свого батька до Бібрки. Віз помалу, а осінній вітер жбурляв зимним дощем в лице, завівав за ковнір, дошкулював.

Та ні Михайло, ні д-р Прийма, не чули і не звертали уваги. В обох їх серцях царила віра, любов і посвята і зливалася в одну велику перемогу.

У Бібрці чекало вже таксі, замовлене адвокатом Дудикевичем, що теж не спав і він, всю ніч вижидаючи. Над ранком довіз д-р Прийма свого пацієнта, до Святоюрської „підпільної" лічниці і передав в опіку жертвенним сестрам-служебницям.

Був кінець березня. Ярмарковий день — четвер. Світило і пригрівало, хоч ще несміливо, весняне сонце. Бриніли весело й спливали ринвами струї розтопленого снігу. Горобці завзято висварювалися по кришах домів. Людей — повно всюди: вештаються, розмішують болото зі снігом, пропихаються одні попри одних, шукають когось; покрикують, виспівують продавці, захвалюючи свій крам,

(Закінчення на стор. 4)

Караються, мучаться, але не каються

„Якщо я був би останнім українцем на світі, я і тоді боровся б за Україну".

Л. Лук'яненко

В часи, коли навіть колоніяльні народи, які ніколи не мали своєї держави, здобувають незалежність, в поневоленій Україні продовжуються окупаційний терор і репресії, суди і засуди на довгі терміни ув'язнення в концентраційних таборах, в'язницях та „психушках" українців, а зокрема української інтелігенції з поміж народженого і вихованого вже в совєтсько-окупаційній системі молодшого покоління.

Для інформації української спільноти на чужині „Свобода" поміщуватиме періодично відомості про переслідуваних на рідних землях п.н. „Караються, мучаться, але на каються". В сьогоднішньому числі „Свободи" поміщуємо такі дані про політичного в'язня Юрія Шухевича-Березинського.

Син нескореної України

„Караюсь, мучусь, але не каюсь"

Т. Шевченко

Юрій Шухевич

Юрій Шухевич-Березинський, син головного командира Української Повстанської Армії (УПА) генерала Тараса Чупринки (Романа Шухевича), народився 28 березня 1934 року.

В 1947 році Юрій Шухевич, тоді 14-річний хлопець, був заарештований органами МГБ. Єдиною „провиною, єдиним „злочином" Юрія було те, що він є сином генерала Української Повстанської Армії. Підлітка не судили, все було оформлено значно простіше. Йому дали 10 років концтаборів рішенням „особливої наради". Хлопець мав ще „щастя", бо згідно зі сталінськими „законами" і карним кодексом, навіть і дітей можна було судити за суворістю совєтських законів, включно зі смертною карою.

За півтора року до закінчення строку Юрія Шухевича звільняють. Але генеральний прокурор СССР Руденко без будь-яких підстав опротестував звільнення. Шухевича наново запроторюють до Владімірської в'язниці досиджувати півтора року. Останній день 10-річного строку Юрія Шухевича став першим днем його нової „десятки". У листі до голови президії Верховної ради УССР, в заяві, яка потім потрапила до Самвидаву, Юрій Шухевич писав:

„21-го серпня 1958 року, в день, коли я повинен був звільнитися (...) після десятирічного ув'язнення, цього дня мені вручили в тюрмі новий ордер на арешт, мотивований абсолютно фальшивим звинуваченням в антирадянській агітації серед ув'язнених Владімірської тюрми. Звинувачення ґрунтувалося на брехливих свідченнях двох агентів КҐБ... Мене звинувачено... (також) в тому, що я цікавився подробицями смерти мого батька Романа Шухевича..."

Від Юрія Шухевича вимагали письмово засудити діяльність його батька, засудити у принципі будь-який прояв національної діяльности. Політв'язень Юрій Шухевич відмовився. Як наслідок—ще 10 років каторги. Але страждання не зламали Юрія Шухевича. У першому випуску самвидавного журналу „Хроніка поточних подій" за квітень 1968 року було опубліковано повідомлення про групову голодівку протесту політв'язнів мордовського концтабору ч. 17 а. Голодівка тривала 10 днів. Адміністрація табору була змушена виконати частину вимог політв'язнів. Між голодуючими був і Юрій Шухевич.

У серпні 1968 року, відбувши 20 років (з 35-ти років його життя) за ґратами й колючим дротом, Юрій Шухевич виходить на волю. Воля в цім випадку—поняття відносне. Фактично це заслання, бо колишній політв'язень позбавлений права жити на Батьківщині, в Україні. Юрій Шухевич поселюється в місті Нальчик на Північному Кавказі. Одружується з Валентиною Троценко, працює електромонтером. В 1970 році у нього народжується син Роман, ще через два роки—дочка Ірина. Але вістки про переслідування на Україні долинули і до Нальчика. В 1970 році Юрій Шухевич підписує колективний лист на захист Валентина Мороза, повторно заарештованого в Івано-Франківську. В листі, зокрема, говорилося, що в СССР „не повинно бути політичних в'язнів серед громадян, оскільки свобода слова гарантована конституціями УССР і СССР".

Юрій Шухевич пише книгу спогадів про своє 20-річне ув'язнення. Вона ще не закінчена, навіть в Самвидаві ходять лише чутки про неї... Але цього виявилося досить для КҐБ. У той самий час, коли в Україні проходили масові арешти серед представників вільнодумної інтелігенції, каґебісти арештують Юрія Шухевича в Нальчику. Це сталося в березні 1972 року, про що негайно повідомив самвидавний журнал „Хроніка поточних подій".

За писання спогадів про пережите за двадцять років каторги Юрія Шухевича оголосили особливо небезпечним державним злочинцем. Вирок—5 років тюрми, 5 років концтаборів особливого режиму і 5 років заслання. Строк покарання відбував у Владімірській, а згодом в Чистопольській тюрмах (остання є в Татарській АССР).

Юрій Шухевич був автором або співавтором цілої низки звернень і заяв політв'язнів до різних установ СССР. На Захід, однак, дійшла його одинока заява голові президії Верховної ради СССР з липня 1967 р. В 1979 р. Шухевич підписав заяву в справі проведення другої „Декади солідарности народів в боротьбі з російсько-радянським імперіялізмом і колоніялізмом".

У червні 1980 р. Юрій Шухевич важко захворів. Він перейшов операцію виразки шлунка. В грудні 1981 р. його перевезли з тюрми в Чистополі у лікарню для в'язнів ім. Гааза в Ленінґраді. Там йому зробили операцію на очі. В лютому 1982 р. після неуспішної операції на очі Юрія Шухевича повернули назад у тюрму в Чистополі.

Будучи в концтаборі, Юрій Шухевич багато разів був покараний ув'язненням в карних ізоляторах (ШІЗО) і приміщеннях камерного типу (ПКТ), або тюрмах в концентраційних таборах.

В лютому 1979 р., перебуваючи в ув'язненні, Юрій Шухевич став членом Української Гельсінкської Групи сприяння виконанню Гельсінкських Угод.

На Заході, між іншим, стало відомо, що Климентій Гальський (Клим Дмитрук), майор КҐБ, поляк за національністю, родом з Житомирщини, є відповідальний за виготовлення сфабрикованої „справи" проти Юрія Шухевича. Отже, незадовго до остаточного звільнення в 1958 р., до Владімірської в'язниці приїхав К. Гальський для „бесід" з Ю. Шухевичем. Від останнього вимагалося публічно зректися батька і виступити проти очолюваного ним руху. Ю. Шухевич категорично відмовився.

У день звільнення Ю. Шухевичу було пред'явлено нове звинувачення в „антирадянській пропаганді й агітації" в камері і розпочато нову, повністю сфабриковану, справу, за якою Ю. Шухевич був засуджений ще на 10 років ув'язнення.

„Справу" повністю підготовив К. Гальський, використавши для цього двох спеціяльно посаджених в одну камеру з Ю. Шухевичем цілком здеморалізованих злочинців. Один з них—Олександер Фомченко із Підмосков'я—був засуджений у 1947 році на 25 років за розкрадання, у 1951 році його вдруге засудили на 25 років тюрми за участь у провокаційній табірній організації „Двоглавий орел".

Другий—теж росіянин, з Воронєжчини, Бурков, був засуджений на 10 років тюрми за те, що перерізав комусь бритвою горло.

Їхню послугу Гальський купив досить дешево—їм пообіцяли навіть не звільнення, а заміну тюремного ув'язнення табірним. Закілька днів до звільнення Ю. Шухевича цей Бурков підписав підсунену йому заяву до прокуратури, в якій він, як радянська людина, обурювався, що мають звільнити такого ворога, як Шухевич, який навіть у камері займався антирадянською агітацією.

Почалося слідство, яке було перенесене до Львова. Вів це „слідство", підготоване Гальським, капітан Віноградов, відомий тим, що ще в сталінські часи люто катував в'язнів. Зокрема, він нещадно бив заарештованих жінок К. Зарицьку, О. Гусяк, Г. Дідик.

Судили Ю. Шухевича цілком таємно. Свідчення Буркова і Фомченка були безпідставні, але їх взяли до уваги. Наприклад, „намір" Ю. Шухевича втекти після звільнення за кордон „підтверджувався" тим, що він у камері „ізучал іностранниє язикі" і т. п. Свідки забувалися, плуталися.

Після суду з Шухевичем знову зустрівся Гальський. Він цинічно сміявся над судом, не заперечуючи, що він був цілком сфабрикований. Гальський казав, що якщо Шухевич погодиться на співпрацю або напише статтю проти націоналізму, вирок не буде затверджений. Все це відбувалося у грудні 1958 року.

Шухевич відмовився і просидів ще 10 років. У 1961 році його знову привезли до Львова, де з ним знову розмовляв Гальський, обіцяючи волю ціною співпраці. Однак і тим разом Ю. Шухевич відмовився виконати бажання всевладного Гальського. Отже, намагання большевиків „перевиховати" Ю. Шухевича, очевидно, не вдалися і тому можна без вагання ствердити, що Юрій Шухевич належить до категорії політв'язнів, які мучаться, караються, але не каються.

Пам'яті І. Одежинського

(У 40-ий день смерти)

Св.п. І. Одежинський

У суботу, 17-го листопада 1984 року, в ранніх годинах, мов блискавка з ясного неба, рознеслась вістка по Філядельфії й околиці, що вже нема між живими всім відомого і заслуженого союзового та громадського діяча сл.п. Івана Одежинського.

Про смерть покійного І. Одежинського ніхто не хотів вірити, бож ще день перед тим відвідував він своїх приятелів, полагоджував союзові справи, але невмолима смерть, не зважаючи на сильну фізичну будову Покійного, скосила в кількох хвилинах життя відносно молодої людини, яка мала так багато ідейних й конструктивних плянів для дальшої розбудови УНСоюзу.

Похоронні обряди почались у понеділок, 20-го листопада,в похоронному заведенні Михайла Насевича, де Парастас і Панахиду відслужив о. Петро Лісовський. Співали всі присутні під проводом д-р Івана Кизика з Ню Гейвену, який є сватом Покійного. Біля домовини стояла стійка із прапором друзів дивізійників, як також з прапором від місцевого Відділу ОДВУ. Покійного прощали автор цієї статті від Екзекутивного Комітету УНС Філядельфійської Округи та всіх союзовців. Довголітній приятель Покійного інж. Іван Скіра прощав його від станиці дивізійників, як рівнож і від 153-го Відділу УНСоюзу, основоположником якого був покійний Іван Одежинський. Від місцевого Відділу ОДВУ прощав св.п. І. Одежинського голова інж Михайло Нич.

Наступного дня в катедральному храмі Непорочного Зачаття, при Френклін вулиці, відслужено заупокійну Службу Божу, під час якої глибоко змістовну проповідь та прощальне слово сказав приятель Покійного о. П. Лісовський, а відтак тіло Покійного відпровадила родина та велика філядельфійська жалобна громада на вічний спочинок на український цвинтар у Факс Чейсі, Па.

Поминальна тризна відбулася у залі УКЦеркви св. Архистратига Михаїла в Дженкентавн, Па., під час якої молитву провів о. Петро Лісовський. Прощальне слово по молитві сказав д-р Іван Флис, головний предсідник УНСоюзу, який висловив співчуття родині Покійного. Слід згадати, що як під час заупокійної Богослужби, так і у відпровадженні Покійного на вічний спочинок, а відтак у тризні, крім д-ра Флиса взяли участь й інші члени Екзекутиви, а саме: головний секретар Володимир Сохан, головний касир Уляна Дячук і головний організатор Степан Гавриш. Рівнож під час Парастасу і Панахиди були присутні головний контролер д-р Богдан Гнатюк і головний радний Василь Пастушок, а також члени Управи Філядельфійської Округи з головою Петром Тарнавським. Не забули за Покійного і відділові секретарі Філядельфійської Округи, і майже всі прибули, щоб віддати останню прислугу заслуженому союзовому лідерові. Під час поминок промовляли ще Микола Ящук, який висловив співчуття родині від Оселі ім. Олега Ольжича в Лігайтавні, Па., та Ярослав Климовський, приятель Покійного. Тризною проводив зять св. п. Івана, Роман Кизик, який в імені родини Покійного висловив всім подяку за участь в похоронних обрядах та тризні.

Іван Одежинський народився 1924 року в Калуші, Західня Україна, де закінчив початкову освіту, а дальші студії продовжував в Подєбрадах, Чехо-Словаччина. Під час воєнної хуртовини, як тисячі інших земляків, вступив до української Дивізії „Галичина", щоб здобути кращу долю — волю для поневоленої, але нескореної України. В 1945 році, будучи на відпустці, одружився. По різних перешкодах 1949 року прибув з родиною до Філядельфії, працював фізично, але майже від першого тижня прибуття на вільну американську землю включився у громадську працю, а головно працю УН Союзу, для якого почав організувати членів. У 1954 році заклав новий 153-ій Відділ ім. Луки Мишуги, до якого в короткому часі вписав понад 600 нових членів. Як надзвичайно здібний організатор покійний Іван здобув довір'я у членів тодішньої Екзекутиви і вже під час 24-ої Конвенції УНСоюзу, яка відбулася 1958 року в Клівленді, обрано його головним радним. Від того часу на посту головного радного він був до останньої хвилини свого життя. Говорячи про віддану працю покійного Івана, слід згадати і те, що крім створення 153-го Відділу, він був основоположником ще двох союзових відділів, а саме: пластового 216-го і 32-го ім. Олега Ольжича. Ці три відділи нараховували майже 1,000 членів, що в більшості було заслугою покійного Івана.

Крім союзової праці, св.п. Іван Одежинський був дуже активним в Українському Республіканському Клюбі, який очолював довгими роками. Будучи активним в політиці, він двократно кандидував на стейтового репрезентанта. Вибори програв малою кількістю голосів, але тим здобув популяр

(Закінчення на стор. 4)

В ТРЕТЮ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ

невіджалуваної смерти, нашого Незабутнього Мужа, Сина, Батька, Брата

бл. п. ОРЕСТА КАВКИ

буде відправлена

ЗАУПОКІЙНА СЛУЖБА БОЖА

в дні 6-го січня 1985 р., о год. 8:45 ранку
в церкві Непорочного Зачаття П.Д.М.
в Гемтремку, Мич.

Прохаємо Приятелів і Знайомих в цей день згадати Його у святих молитвах.

Горем прибита родина

ПОДЯКА

З волі Всевишнього Господа Бога
дня 17 січня 1984 р. несподівано упокоїлася
наша Найдорожча й Незабутня Дружина, Мама, Бабуня
і Прабабуня

Софія Нагірна - Лев

За ласкою Божою неожидана кончина прийшла після кількалітніх ісхіястичних терпінь і болів з причини „анґіна пекторіс", та кілька днів після св. Сповіді і св. Причастя. Похоронено Покійну на кладовищі Факс Чейс у Філядельфії, Па., біля могил рідних.

З ввічливістю та зі щирого серця дякуємо всім, хто віддав останній поклін Покійній і молився за спокій її душі чи то в похоронному заведенні Петра Яреми в Ню Йорку, чи на цвинтарі, чи в церкві або дома та за вислови співчуття в нашому горю і смутку.

Найперше, глибока вдячність Їх Блаженству Патріярхові Йосифові, сьогодні Покійному, за вислови співчуття та за заупокійну св. Літургію. Складаємо подяку Блаженнішому Верховному Архиєпископові і Патріярхові Кир Мирославові Іванові Любачівському, Високопреосвященному Архиєпископові і Митрополитові Кир Стефанові Суликові, Високопреосвященному Архиєпископові Кир Мирославові Марусинові, Преосвященному Єпископові Кир Василеві Лостенові та його Священикам і Студентам Каледжа ім. св. Василія Великого в Стемфорді.

Особливо дякуємо Преосвященному Єпископові рим-кат. обряду Кир Люї Джеліно, (Louis Gelineau) предсідникові Президії Catholic Telecommunications Network of America за зворушливу молитву над Покійною в похоронному заведенні.

Дякуємо Всесвітлішому Отцеві Крилошанинові Любомирові Мудрому й Отцеві Дияконові Богданові Карасеві за парастас і панахиду в похоронному заведенні при співі хору під проводом проф. Тимоша Білостоцького та маестра Лева Рейнаровича. Дякуємо Всесвітлішому Отцеві Митратові Еміліянові Манастирському, Отцеві Деканові Юрієві Бінковському, Отцеві Крилошанинові Любомирові Мудрому, Пароховi церкви під Покровом Пресвятої Богородиці в Озон Парку і Отцеві Дияконові Богданові Карасеві та римо-католицьким священикам із CTNA, New York, N.Y., Rev. Robert F. Fallon Rev. Harry G. Schlitt за заупокійну Літургію з похоронами; за відпровадження домовини на цвинтар у Факс Чейс, де над відкритою могилою Високопреосвященний Митрополит Кир Стефан Сулик та Отці Любомир Мудрий і Богдан Карась закінчили похоронну відправу й запечатали гріб.

Щиро дякуємо Впр. Отцям за їх слова співчуття і за служення св. Літургій; це: о. Монсіньор Стефан Хрепта, о. Крилошанин Василь Стебельський, о. Декан Богдан Їжак, о. Протоігумен Юліян Катрій ЧСВВ, о. Парох Христофор Войтина ЧСВВ, о. Парох з Люрду Василь Прийма, оо. Студити д-р Рафаїл Торконяк і Гліб Лончина.

Щиро дякуємо римо-католицькому священикові Rev. Kenneth J. Silvia, CSC, з місцевої парохії ім. св. Єлисавети, що перший прибув до нашого дому з духовною допомогою, як також маестрові проф. Зеновієві Онишкевичеві, який перший прийшов в імені своєї матері та своїм з висловами співчуття і розради. Щиро дякуємо нашим рідним і дуже близьким, які віддали останній поклін Покійній у похоронному заведенні. Між ними були всі члени Католицької Телекомунікаційної Мережі Америки, яку очолює наш син Василь мол. Дякуємо також щиро й сердечно Членам Управи НТШ з проф. Я. Падохом та д-р Іриною Падоховою на чолі за останній поклін Покійній і за оголошення співчуття в „Свободі". Дякуємо за усні, письмові й телефонічні вислови співчуття; було їх близько 120. Дякуємо дорогим Приятелям наших Василька й Сяні з Вашінґтону, Д.К., які громадою прибули на цвинтар у Філядельфії, щоб віддати поклін Матері їх колишніх співмешканців Вашінґтону і друзів. Дякуємо також Родині з Філядельфії і нашим знайомим та приятелями, що, прибувши на цвинтар, поділяли наш смуток і горе. Дякуємо також п. Директорові Романові Крупці за його теплі слова прощання від співмешканців Озон Парку над відкритою домовиною Покійної. Зі зворушенням дякуємо проф. д-рові Леонідові Рудницькому, який від Наукового Товариства ім. Шевченка сказав надхненне слово над відкритою могилою на цвинтарі. Дякуємо також за зворушливі слова прощання мисткині Степанії Бернадин від колишніх учениць гімназії Сестер Василіянок у Львові. Вона й просила своїх шкільних товаришок складати пожертви на сироти в Бразилії, бо Покійна, як колишня вчителька тієї гімназії, працювала з ученицями над допомогою для менше заможних товаришок і сиріт.

Вкінці дякуємо всім ласкавим жертводавцям, що замість квітів на свіжу могилу склали щедрі пожертви на Наукове Товариство ім. Шевченка, на його видання, на Товариство Свята Софія в Філядельфії і на „патріярхат", на будову церкви ім св. Трійці в Вашінґтоні, на сироти в Бразилії (див: „Писанка сиротам у Бразилії", в „Пропам'ятна книга гімназії Сестер Василіянок у Львові, Додаткова частина, Ню Йорк, 1984, стор. 55), на видання комарнянського реґіонального збірника.

Нехай Всевишній Господь Бог винагородить сторицею всім нашим Добродіям, Приятелям і Знайомим!

Щире сердечне спасибі і поклін.

Ваші душею:

ВАСИЛЬ, чоловік
донька АСЯ Цісик з донями,
зятями і внучками,
син ВАСИЛЬ з дружиною Оксаною
та донями

Автори книжок і видавництва, які бажають, щоб про їхні книжкові видання були в щоденнику поміщені бібліографічні нотатки, вістки й огляди, повинні присилати до редакції „Свободи" разом із двома примірниками даного твору також і адресу, де таку публікацію можна набути, та її ціну.

Ділимося сумною вісткою, що з волі Всевишнього
в четвер, 13-го грудня 1984-го року відійшов у Вічність

бл. п. Отець Крилошанин ІВАН ОЛЕКСЮК

організатор і довголітній парох української католицької парафії св. Михаїла, Мілвокі, Віск.

Священичі похорони, з участю Преосвященного Владики Іннокентія, ЧСВВ, відбулися в суботу, 15-го грудня 1984 р. з церкви св. Михаїла у Мілвокі.

Залишені у смутку:

дружина — ЛІДІЯ
син — ПЕТРО з дружиною ІРЕНОЮ
син — ПАВЛО
дочка — ЄЛИСАВЕТА з чоловіком ЮРКОМ
внуки — ЮРКО, СТЕПАН, ПАВЛО, АНДРІЙ, МАРІЯННА, ОРИСЯ і ДАНИЇЛ

Замість квітів, пожертви можна висилати на фонд хворих та старших священиків, на руки Преосв. Владики Іннокентія.

2245 W. Rice St., Chicago, Ill. 60622

З глибоким смутком повідомляємо все українське воячтво і громадянство, що дня 7-го грудня 1984 р. відійшов у Вічність Полк. Армії УНРеспублікіи

сл. п. ЛЕОНІД РОМАНЮК

лицар Залізного Хреста, член Братства Залізних, Видний діяч часів Закарпатської України, інженер-економіст. Похований у Бавнд Бруку, Н. Дж.

ГОЛОВНА УПРАВА СОЮЗУ У ВЕТЕРАНІВ

Канадська...

(Закінчення зі стор. 1)

охоти обширніше інтерпретувати листа, але з інших джерел канадський журналіст подає його зміст, як також інформацію, що Владика Борецький вже відповів Секретаріятові Східньої Конгрегації, обговоривши її спершу зі священиками своєї епархії. У статті є також точні та правильні інформації про статус Української Католицької Церкви, про її теперішній стан в СССР, та про це, що в Канаді проживає біля 191,000 українців католиків. Закінчується стаття ствердженням, що редакція „Главб енд Мейл" одержала англійський переклад завіщання Патріярха Йосифа Сліпого, з якого ясно бачиться, що Покійний передбачував, що Ватикан готовий посвятити Українську Католицьку Церкву за ціну згоди з Російською Православною Церквою.

ЛИСТ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЄПАРХІЇ ТОРОНТО

(Текст листа з 17-го вересня до Єпископа Ізидора Борецького з Української Католицької Епархії Торонто від Священної Конгрегації для Східніх Церков в Римі, за підписами кардинала В. Рубіна і Архиєпископа М. Марусина).

„З прикрістю виконую мій обов'язок, щоб звернути увагу Вашої Ексцеленції на недотягнення і зловживання, які ділялися в Українській Епархії вже від довшого часу і якими займається Апостольська Столиця.

1. Певне число священиків висвячених illicite et in fraudem legis (безправно і протизаконно) за що вони були суспендовані A Divinis ipso jure (самим Божим законом - дальше правлять Службу Божу і сповняють свої священичі обов'язки на великий скандал вірних. Я вимагаю від Вашої Ексцеленції подати тому священному урядові список всіх цих священиків разом з точною інформацією де, коли і ким вони були висвячені і чи вони нарушили будь-які правила перед чи після їхнього висвячення на священиків. Розуміється, що до звільнення від суспенди вони не можуть сповняти своїх священичих обов'язків.

2. Щодо питання Українського Патріярхату, я певний, що Ваша Ексцеленція не занедбає повинуватися рішенням та дорученням Апостольської столиці, які спираються на нормах Другого Ватиканського Собору і на зарядження Summa Pontificate (найвищого авторитету). Інша поведінка Вашої Ексцеленції до такої делікатної справи незвичайно занепокоїть багато вірних і принесе поважну шкоду Українській Церкві, особливо на Батьківщині.

3. Між українським духовенством в Епархії Поширюється незадоволення через брак дисципліни і духовного життя, що спричинює псевдо-патріотизм небезпечний для церковного життя. Обов'язком Вашої Ексцеленції, як доброго пастиря, є привернути мир і згоду при помочі нашого Господа Христа".

На пошану...

(Закінчення зі стор. 2)

ців, що існувало дві теорії про родовід слов'янських мов. На основі першої виводять українську мову, як усі інші слов'янські мови, прямо і безпосередньо з одного із діялектів праслов'янської мови, так що всі слов'янські мови собі сестри. На основі ж другої теорії вбачають, що після спільної праслов'янської доби установлюється ще окрема доба „праруської" мови, з якої нібито аж коло XII століття відокремились українська, російська і білоруська мова. Смаль-Стоцький рішучо поборює теорію окремої „праруської" спільноти й доказує безпідставність „праруської" мови. Тодішнє становище проф. Стоцького більшість славістичного світу відкинула. Та диводив! Сімдесят років після його найсильнішого виступи проти теорії „праруської" доби у своїй Науковій граматиці української мови (1913 р.), на IX-му Конгресі Славістів у Києві в 1983 році цю теорію прийняли там беззастережно. Академік Петро Тронько, відповідальний організатор цього Конгресу, у своєму звідомленні заявив, що „науковці узгіднили, що теорія прямолінійного родоводу, на основі якої сучасні слов'янські мови відщепилися прямо від одного пня праслов'янської мови, вже остаточно віджила свої існування. Для нас сьогодні слов'янська прамова — це не єдина скристалізована мовна одиниця, але живий та багатодіялективний феномен (а саме повноцінна — ДБЧ мова з добре розвинутим словарем і лексичною системою". Із різних діялектів цієї мови і походять усі сучасні слов'янські мови, як і заявляв проф. Смаль-Стоцький.

Як літературознавець, проф. Стоцький занимає унікальне місце своїми інтерпретаціями творів Шевченка. Він не пояснював їх, він відтворював великого поета-страдальця. Найбільше цікавили його національно-політичні поезії. Стоцький писав, що в Шевченка від самого початку його поетичної творчости на першому місці та передусім стояла Україна як цілість, доля-воля рідного краю та народу. У його думках усе зосереджувалось не коло його особистого горя, коло його особи, а завсіди коло України, коло її волі, коло її визволення... Шевченко знав тоді, що по цілій Европі віяв революційний дух, він бачив своїми власними очима польське повстання та був утаємничений про революційний рух Петрашівців у самій Росії: тим більше оправданою уявлялась йому воля й незалежність України. Цю сторону творчости Шевченка найбільше і цінив проф. Стоцький. Він із похвалою писав, що „у Шевченка ніхто не найде ні одного слова яких небудь федераційних чи союзоних міркувань... Він уськy злуку України з Москвою уважав за найбільшу недолю, за найбільше нещастя України, за джерело її фізичного, духового, матеріяльного, культурного й морального занепаду, уважав за кару Божу... Воля, правда, справедливість, братерство без холопа і без пана, соціяльний лад, спертий на любові ближнього — то основи майбутньої України!"

Уся діяльність проф. Смаль-Стоцького протягом його довгого життя була звернена на услуги свому народові. І нарід її оцінив. Як у його 75-річчя, так і тепер у 125-ліття його народин, можна ще раз повторити, що довгу ниву свого життя він пройшов серед невтомної патріотичної праці. Його історичної ваги заслуги — на полі науковому й літературознавчому. Вони полягають головно в тому, що у своїх дослідах він висвітлив як правдиві образи й творчість І. Франка й Т. Шевченка, так і правдиве місце мови українського народу в сім'ї слов'янських мов. Цим він поклав одну з твердих підвалин українознавства. На цьому полі його тропа ніколи не заросте травою.

Проблеми...

(Закінчення зі стор. 2)

ми догмами, тільки опінією любителів історичного малярства, які розкуплювали всі його твори, так що він з трудом міг зібрати від власників деякі свої картини на одну тільки індивідуальну виставку (більше виставок не зробив).

Андрусів був не тільки українським повторенням Матейка. Існують стилістичні різниці між обома мистцями, спричинені різницею часу і місця, в якому вони творили, а також їхніми індивідуальностями. Чи вони обидва стоять на одному мистецькому рівні чи ні, про це важко тепер рішити. Однак Матейко находився у ліпшому матеріяльному і моральному положенні, бо мав багатих фундаторів на рідних землях, хоч і під австрійською окупацією. Він мав доступ до музеїв і історичних пам'яток і міг собі дозволити на дійсно великі формати картин. Того всього був позбавлений Андрусів, живучи на еміграції в чужій країні.

Крім того, сучасне історичне малярство має свої проблеми. Свобода мистця творити, що він хоче і як хоче, є тільки позірною, хоч модерністи чваняться осягненням такої свободи. Не говорю тут про комуністичні країни, де взагалі немає ніякої свободи ні в мистецтві ні в житті. У вільних країнах Заходу „офіційні" критики диктують, що і як треба малювати. Очевидно, цей диктат не є дійсно обов'язуючий, має за собою тільки силу суґестії. Однак мистці, які бувають дуже здібні, але не дуже критичні, переважно піддаються цим суґестіям без ніякого опору, подібно як жінки, що раз носять довгі суконки по саму землю, то знову коротенькі міні-штанці, бо так каже мода.

Якщо говорити про моду на історичне малярство, то вона скінчилася вже в другій половині XIX сторіччя, коли появилися перші імпресіоністи. Ще романтик Делякруа, якого імпресіоністи вважали своїм попередником, малював добрі історичні композиції, але вже його сучасник Курбе, творець модерного реалізму, відкинув всякі історичні, релігійні й інші уявні теми для виключного малювання того, „що можна бачити". Була дозволена тільки сучасна тематика, хоч ще недавно історичне малярство вважалося найвищим. Але в XX сторіччі вже і ця тематика, як взагалі реалізм, попали в неласку критиків, які в більшості хвалили антиреалістичний абстракціонізм. Потому проїлася і ця абстрактна пожива, подібна до штучно продукованих хемічних пілюль, і в останній чверті XX сторіччя наступив знову поворот до реалізму, вповні сучасного напрямку, різного від реалізму попередніх віків. Але тому, що українці, і взагалі слов'яни, у всьому спізняються, у нас ще досі „покутує" погляд, що всякий реалізм, особливо сполучений із зображенням людини, є підозрілий і не в доброму смаку. Натомість примітивізм, деформізм і абстракціонізм вважаються „модерними" і без закиду.

У такій мистецькій атмосфері не могло надто процвітати малярство Андрусева. Хоч у нас не бракує багатих людей і навіть мільйонерів, серед них не найшовся прихильник історичного малярства, який уможливив би нашому мистцеві посвятити весь час малярству і працювати у відповідно улагодженій великій робітні. Тим більше заслугує на увагу і признання те, що Андрусів встиг осягнути власними зусиллям у непригожих умовинах, до яких долучилося ще і слабе здоров'я.

На користь його мистецької творчости треба додати, що в нашій добі тільки націоналістичне історичне малярство має рацію існування. Коли хтось сьогодні малює теми з життя чужих старинних народів і зниклих культур, то це має переважно значення археологічної реконструкції. Справжнє історичне малярство черпає теми з життя власного народу мистця. Почуття патріотизму диктує якість тем і дає надхнення цій галузі малярської творчости. Кожний народ віднаходить свою ідентичність, контемплюючи власне минуле. Історичне малярство показує панораму минулого у вибраних, часом ідеалізованих моментах, які залишаються у пам'яті нащадків і творять немов калиновий міст між минулим, теперішнім і майбутнім.

Пам'яті...

(Закінчення зі стор. 3)

ність серед американських республіканців, і тому мав всюди відкриті двері. Завдяки своїй проворності він одержав добру працю в міській управі у суді для порушувачів автомобільної їзди. На тому пості він завсігди був готовий допомогти тим землякам, які потребували помочі.

У громадській праці він був активним у місцевому Відділі ОДВУ, був головою того Відділу, а останньо належав до Головної Управи ОДВУ. Слід згадати і те, що Покійний весь час належав до Управи Окружного Комітету Філядельфійської Союзової Округи. Завдяки його організаційній праці, Округа здобула на власність союзовий прапор і першенство, яке тримала 20 років. Так, покійний Іван був справжнім союзовцем і тому у прощальному слові д-р Іван Флис підкреслив, що родина втратила мужа-батька, а УНСоюз втратив відданого союзовця - організатора.

Смерть — останній акт людської мандрівки по цій землі, — це брама через котру кожна людина мусить пройти з земного життя до життя вічного. І хоч кожний з нас знає, що ніхто не може оминути зустрічі зі смертю, все ж таки смерть викликає біль та глибокий жаль, а особливо тоді, коли відходить від нас той, із яким доводилось довгі роки співпрацювати. Покійний Іван був все веселий та лагідний. Він вмів гуртувати біля себе друзів-союзовців, тому залишив серд них глибокий жаль та невмирущий спомин. Тому і не дивно, що простора заля похоронного заведення не вміщала всіх, які прийшли попрощати св.п. Івана в далеку дорогу вічности, із якої нема повороту.

Св.п. Іван залишив в глибокому смутку дружину Лідію, доні –Ларису з мужом Крик-Кіл Петрик, Уляну з мужом д-ром Богданом Якимів, Мирославу з мужом Романом Кизиком і Андрейку; внуків — Христю, Петруся і Міру, та брата інж. Богдана з дружиною Марією і донями Ростиславою, Ксенею, Оленкою та Марією. Залишились шваґрові, Мирослава Белей з родиною і Евгенія Рубчак з родиною, та ближча і дальша родина в Україні й Польщі.

Нехай вічна пам'ять про незабутнього союзового й громадського діяча св.п. Івана Одежинського назавжди залишиться між нами.

Степан Гавриш

90-річчя д-ра С. Ріпецького

Д-р Степан Ріпецький

(В. Д.) — 22-го грудня 1984 року минуло 90 років від народження д-ра Степана Ріпецького, відомого українського правника-адвоката та суспільного і політичного діяча в Західній Україні на еміґрації і в Америці, де він перебуває від 1950 року.

Д-р Ріпецький народився 22-го грудня 1894 року в родині українського католицького священика, що був катехитом державної гімназії в Самборі, Західня Україна. Він успішно закінчив самбірську гімназію і вступив на факультет права в університеті у Львові та Карловському університеті в Празі, Чехо-Словаччина, де він здобув докторат „юріспруденції".

В 1914 році, з вибухом Першої світової війни, д-р Ріпецький зголосився добровольцем до корпусу Українських Січових Стрільців (УСС) разом із тисячами української патріотичної молоді в Галичині. В рядах цієї еліти українських збройних сил д-р Ріпецький пройшов ряд боїв в Галичині і на Великій Україні аж до поразки українських визвольних змагань в кінці 1919 року.

Після закінчення Першої світової війни та упадку української державности, д-р Ріпецький провадив успішно адвокатську канцелярію в Самборі, беручі активну участь в українському політичному та суспільно-культурному житті—„Просвіті", кооперативному русі тощо.

Під час німецької окупації Західньої України д-р Ріпецького, хоч він і не брав активної участи в українському політичному житті, заарештували нацисти, і він провів один рік, 1944, в їхньому ув'язненні. По закінченні Другої світової війни в 1945 році доктор Степан Ріпецький прибув до Америки і до 1975 року мешкав в Бруклині, Н. Й., а тепер живе при родині в Волдвіку, Н. Дж.

В Америці д-р Ріпецький на протязі довгих років був активним у видавництві „Червоної Калини" та в Братстві УСС-ів і в 1956 році написав працю про „Українське Січове Стрілецтво".

В 1967 році під його редакцією вийшов історичний збірник „За волю України", присвячений 50-річчю організації й виступу Українських Січових Стрільців в Західній Україні. Його молодший брат був митратом української католицької церкви в українській громаді на північ від Варшави.

Бажаємо солениізантові многих і благих літ життя.

Померла відома учителька і спортсменка

сл. п. Ірина Лежогубська

Зі Львова прийшла сумна вістка, що там 20-го листопада 1984 року померла на 90-му році життя широковідома в педагогічних колах виховниця цілих поколінь українських дівчат професор Ірина Лежогубська.

Знали її добре не лише в школах, де вона впродовж довгого свого життя навчала мов та книговодства, але також у широких колах українських спортовців Львова як одну з перших українських жінок, що активно вправляли спорт, зокрема гру теніса та лещатарство.

Ірина Лежогубська народилася 13-го липня 1894 року в селі Перегноєві біля Перемишлян на приходстві своїх дідусів, батьків її матері—о. Івана Петрасевича й Акилини з роду Кунцевичів. Її батько о. Теодозій Лежогубський скоро після того став парохом церкви свв. Петра і Павла у Львові й родина переїхала туди, де Ірина проживала до кінця свого життя.

В 1914-му році, на початку Першої світової війни, Ірина закінчила у Львові іспитом зрілости, як перша абсольвентка, гімназію Сестер Василіянок, а воєнні роки перебувала з батьками і сестрою у Відні, де в університеті студіювала німецьку і французьку мови і закінчила дипломом маґістра філософії.

Повернувшись до рідного Львова відразу одержала працю учительки німецької мови в рідній для неї гімназії СС Василіянок, де провела на тому педагогічному пості навчальні роки 1925-26 до 1933-34. Коли у Львові зорганізовано Торговельну Школу „Просвіти", вона взяла ще і там додаткову працю учительки німецької та української мов.

Постійно зацікавлена поширенням свого знання і незвичайно працьовита вона шукала можливости далі студіювати та закінчила різні курси. Здобувши додаткове знання книговедення, почала викладати і цей предмет і провадила практичні курси в торговельних школах Львова.

Важкі роки Другої світової війни провела з хворою мамою у Львові, не покидаючи учителювати. Закінчення війни зустріло її на пості викладача німецької і французької мов в українському університеті ім. Івана Франка у Львові.

Там залишилася вона працювати аж до своєї емеритури у 60-их роках. Але постійне бажання праці не дозволило Ірині Лежогубській на відпочинок. Одним із предметів її зацікавлення було від довгих років народне мистецтво і музейництво, яким присвячувала увесь вільний від учителювання час. Коли вік не дозволяв вже учителювати, вона з радістю перейшла на працю в українському музеї у Львові де і залишилася до похилого віку. Ця улюблена праця виповнювала її самітнє життя, бо після смерті матері вона залишилася без близької родини.

Однак, широкий гурт її учениць і приятелів ніколи її не забував. Її постійно відвідували, допомагали в потребі, а ті, які мали нагоду приїздити до Львова із заморських країн, завжди відвідували свою колишню улюблену учительку.

Ця увага, любов і пошана до Ірини Лежогубської, визначного педагога і виховниці, виказалися і тепер, коли вона у похилому віці відійшла з цього світу. Як пишуть зі Львова, похорони її відбулися „при великому здвизі народу" 22-го листопада 1984 року. Поховали Ірину Лежогубську на Личаківському кладовищі в родинному гробівці, де давно вже спочивали її улюблені батьки о. Теодозій і Стефанія Лежогубські та сестра Дарія Чубата.

Але й всі учениці, розкинені по вільному світі, що не мали змоги віддати їй останню пошану, напевно, згадають свою улюблену „пані професор" та відмовлять молитву за спокій її втомленої душі.

О. Р.

Рік...

(Закінчення зі стор. 2)

квичать свині, порикує худоба. Все те мішається з гамором людей — творить чудову ярмаркову музику.

Маруся вже давно не бігла зі школи на ярмарок. Нікого, як давніше, було їй шукати. Всі забули про неї. Тато у Львові в лічниці під св. Юром, а мамі самій без тата нема чого їхати на ярмарок. Часом Михайло приїде навідатися, чи чого їй не бракує. Цілу зиму не бачила рідної хати. Зима була дуже холодна і пані Керницька не пускала бігти додому по суботам, як буває літом чи гарною осінню.

Сьогодні вона вибігла сама, без Стефки Відоняк. Потягнуло її знову побродити поміж людей, понадивлятися на всі ярмаркові чуда і шукати-шукати... Хоч знала, що не знайде тата, ані нікого здому. Стояла біля вітрин і роздивляла різнорідні цяцьки, хоч їх зовсім не запримічувала. Думки її пливли понад усім довкола. Не бачила людей, не бачила різних чобіт, черевиків, що проходили повз неї, попихаючи її то в один, то в другий бік. Вона бачила тільки свого тата. Бачила його в шпитальному ліжку, бачила вихудлого-почорнілого дома, бачила його чорнозелену опухлу велику руку і на очі поволі напливали грубі сльози, засланяли вітрину і все довкола. Піднесла руку, щоб обтерти сльозу і ... хтось... чиясь велика, тепла долоня, замкнула її малу руку, а біля заболочених її чобітків стояла велика пара мужеських черевиків.

Прочуття неясної радости, затріпотало малим серцем, а великий „пан" у чорному пальто тулив і пригортав її вже до себе: — Марусю! Донечко моя!

— Татуньку! — схлипувала Маруся в безмежному щасті. Я знала, знала, що ти прийдеш, що ти будеш здоровий! Мені сказав Христос, тоді як Його зняли з хреста і поклали на стіл передо мною! — Це був сон. Я під час молитви заснула, але я знала, що ти будеш здоровий! — Я знала, я знала!..

Тулилися обидвоє. Зникло хвилеве перше почуття несміливости. Батько був тепер трохи інший, як той, що ще так недавно проводив її за руку і носив високо „на баранах". Тепер він чистенький такий. Поголений, рум'яний в святковому пальто. А руки... Не ці, що були перше. Тепер — як в панів, що нічого не роблять, тільки сидять при бюрках.

— Тату, а твої руки такі інакші...

— Які, доню? — Тамті були великі, шорсткі. Я їх ліпше любила. А ці гладкі... трохи чужі...

Батько розсміявся широко виставляючи свого великого зуба в золотій обрамівці. „Такого гарного зуба не має ніхто на світі" — думала Маруся — і щаслива пара пірнула в ярмаркову гущу шукати підводи для тата додому і крамнички зі солодощами..

А Маруся не вгавала. — „Тату, а чи ти бачив Митрополита Андрея?"

— Бачив, доню. —

— І дотикав його?

— Бачив і дотикав.

— Направду?! — Розкажи тату!

— Батько глядів кудись, понад юрбу людей і тихо, задумано відповідав: — Я дякував і цілував його руку, доню!... Золоту, святу руку.